

tehnologija koji su upotrebljavani u takvim metodama odlično bi poslužili istraživanju ogromnoga korpusa pravnih knjiga čitavoga srednjovjekovnoga sjevernojadranskog ili uopće jadranskoga prostora, središnje Europe ili, čak, čitavoga kontinenta te pomogle u interpretacijama uzora i filijacija rukopisa takvih kodeksa stvarajući tako daleko razgranatije *stemmata* od ovdje ponudene. Osim navedenih uzora, grupe povjesničara, čak i medievista, te drugih stručnjaka u humanističkim znanostima objavljuju radove u časopisima specijaliziranim za *digital humanities*, pa i ondje valja tražiti uzore i inspirativne primjere ovakvih *distant reading* ili drugih računalno potpomognutih studija.<sup>11</sup>

Nadajući se da će ove sugestije potaknuti na primjenu ovakvih metoda u budućim sličnim projektima, zaključit ćemo, ipak, nešto standardnijim formatom. Iza priloga o predlošcima Buzetskoga statuta slijede preslike izvornika te, konačno, prijevod i transkripcija teksta originala ispravljena mjestimično tekstem mlađe talijanske inačice iz istoga kodeksa Državnoga arhiva u Pazinu (308–441), koju su izvele Branka Poropat i Nella Lonza. Na samome su kraju stvarna i mjesna kazala (444–463), popis rabljenih izvora i literature (466–485) te popis rabljenih kratica (486).

Davor Salihović

**Ivan Botica – Danijela Doblanović – Marta Jašo, *Kvadirna ili ligištara bratovštine sv. Antona opata iz Zabršca u Dolini*, Posebna izdanja Državnog arhiva u Pazinu, svezak 44 (Glagoljski rukopisi 12), Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2016., 420 str.**

Kako je naglašeno u „Riječi nakladnika“, ovo izdanje predstavlja još jedan u nizu vrijednih prinosa kojima se širu javnost upoznaje s glagoljskom baštinom nastalom na istarskom prostoru. *Kvadirna ili ligištara bratovštine sv. Antona opata iz Zabršca u Dolini* Ivana Botice, Danijele Doblanović i Marte Jašo predstavlja manje poznati rukopis pisan glagoljicom i latinicom, nastao u 16. i 17. stoljeću na području dolinskih sela, odnosno Zabršca u tršćanskom zaleđu.

<sup>11</sup> Vidi, primjerice, *Digital Medievalist*, <https://journal.digitalmedievalist.org/>, *Digital Scholarship in the Humanities*, <https://academic.oup.com/dsh>, ili *Digital Humanities Quarterly*, <http://www.digitalhumanities.org/dhq/>, posjećeno 21. studenoga 2017.

Za veliku je pohvalu autorima ovoga izdanja to što su, u duhu samoga lingvističkog značaja *Kvadirne*, predstavili sadržaj na trima jezicima – hrvatskom, slovenskom i talijanskom. Tako se odmah nakon „Riječi nakladnika“ (9-12), „Uvod“ predstavlja hrvatskoj („O *Kvadirni* ili *ligištru* bratovštine sv. Antona opata iz Zabrešca u Dolini“ [15-26], „O transliteraciji i transkripciji izvornika“ [26-28]), slovenskoj („O *Kvadirni* ali *ligištru* bratovštine sv. Antona puščavnika iz Zabrežca v Dolini“ [29-40], „O prečrkovanju in transkripciji izvornika“ [40-42]) i talijanskoj publici („Del *Quaderno* o del *registro* della Confraternita di Sant’Antonio Abate da Moccò a San Dorligo della Valle“ [43-56], „Della traslitterazione e della trascrizione dell’originale“ [56-58]). U uvodnim studijama autori obrazlažu vrijednost toga povijesnog izvora za istraživanja društvene, kulturne i gospodarske povijesti općine Dolina u ranom novom vijeku. Navodeći razloge za odabir naslova izdanja autori objašnjavaju s kojom je svrhom nastao taj vrijedan izvor, gdje se termini *kvadirna* i *ligištar* rabe sa značenjem sveska u koji se mogu bilježiti podaci, odnosno upisne knjige Bratovštine sv. Antuna Opata. Pisari su te knjige uglavnom bili župnici župe sv. Ulrika (*Uriha*), koje su starješine Bratovštine angažirali za vođenje poslovnih knjiga. Upisi su se obavljali najčešće na spomendan patrona Bratovštine, sv. Antuna Pustinjaka (Opata). Poznata su imena dvojice pisara, popova glagoljaša i javnih notara (Mihel Sudčić i Matij Mihovilić), dok se za trećega pisara koji je djelovao pri kraju 16. i početkom 17. stoljeća ne može sa sigurnošću utvrditi ime, ali autori navode kako postoji mogućnost da se radilo o dolinskom župniku Jurju Jurinčiću.

Knjiga je pisana glagoljskim kurzivom kancelarijskoga tipa u unosima od 11. siječnja 1548. do 17. siječnja 1610. na hrvatskom jeziku sa značajnim utjecajem slovenskoga jezika. Unosi bilježeni od 1611. pa sve do posljednjega 1648. latinični su i to na latinskom ili talijanskom jeziku s primjesama mletačkoga idioma. Potonje zapise unosili su također dolinski župnici, od kojih su poznata imena Giacoma Pengara, Jakoba Križaja i Marka Hrvata. U uvodnim studijama autori olakšavaju iščitavanje sadržaja *Kvadirne* donoseći pregled koji je napravio Vjekoslav Štefanić, koji je od znatne koristi jer, kako autori navode, zbog ispreplitanja kronološkoga slijeda, ali i čistih prepravaka i zapisa talijanskih pisara na mjestima gdje je glagoljskima ostalo još mjesta, može doći do konfuzije pri praćenju teksta.

Analizirajući sadržaj *Kvadirne* autori naglašavaju njezin značaj za razumijevanje svakodnevice jedne bratovštine, od posjeda (vinogradi, njiive,

livade, šume, neobrađene površine i zidine) i poljoprivrednih radova koji su na njima izvođeni (obrezivanje, vezivanje i okopavanje loze, berba grožđa, sjetva, okopavanje, žetva i prijevoz žitarica, okopavanje i berba maslina) do proizvoda koji su proizišli iz tih radova (ulje, vino, žitarice). Također se spominje i stoka (volovi, krave, junad, telad, ovnovi, ovce, škopci, janjci) koju su članovi Bratovštine posjedovali, trgovali njome i rabili ju, ne samo za prehranu i prijevoz nego i za izradu odjeće i obuće, te kokoši, koje su služile kao platežno sredstvo.

Osim podataka koji govore o gospodarskom stanju Bratovštine, u *Kvadirni* se mogu pronaći podaci o crkvi sv. Antuna te njezinoj obnovi u prvoj polovici 17. stoljeća, kao i o patronima Bratovštine i crkve u kojoj su se okupljali njezini članovi, tršćanskoj plemićkoj obitelji Argenti.

Pri kraju uvodne studije autori opisuju i nekoliko problema s kojima su se susreli prilikom obrade teksta, a koji se prije svega odnose na utvrđivanje antroponima prisutnih u *Kvadirni*, što ide u prilog važnosti toga izvora za razna onomastička i jezična istraživanja. Vrijednost je izvora očita ne samo u podacima koji se odnose na gospodarski život Bratovštine već i zbog njezine društvene i kulturne uloge u kraju u kojem je djelovala.

Autori objašnjavaju kako je tekao proces transliteracije i transkripcije izvornika te navode da je glagoljski dio *Kvadirne* prenesen dosljednom transliteracijom, dok je onaj latinični prenesen dosljednom transkripcijom. Kako bi približili glagoljski dio *Kvadirne* široj publici, sve su preinake u tekstu napravili da bi ga učinili što čitkijim. U latiničnom dijelu teksta nije bilo toliko zahvata jer je pismo uglavnom čitko, uz obilježja vremena u kojem je nastalo.

Izdanje se dalje nastavlja s „Transliteracijom glagoljskih i transkripcijom latiničnih zapisa“ (61–190), „Preslikom izvornika“ (193–400), „Kazalom osobnih imena“ (403–413), „Kazalom zemljopisnih imena“ (414–415) te „Sažetima“ na hrvatskom, slovenskom, talijanskom i engleskom jeziku (417–420).

Ovaj hvalevrijedan pothvat predstavlja značajan prinos istraživanju ne samo društvene, gospodarske i kulturne povijesti jedne bratovštine i općine u kojoj je djelovala već i lingvističkih analiza prisutnosti hrvatskoga jezika te glagoljice na tršćanskom području te kao takav pridonosi rasvjetljavanju svakodnevice jednoga kraja u ranom novom vijeku.